

РІЧНИЙ ЗВІТ – 2021

Шановні друзі, природолюбів та прихильників ГО «ЕКОСФЕРА»!

Завершився 2021 рік і ми раді звітувати про нашу роботу за цілий рік, наші успіхи та результати. У зв'язку із запровадженням карантинних обмежень у березні 2020-го року деякі просвітницькі заходи ми проводили онлайн. Однак ГО «Екосфера» змогла реалізувати більшість запланованих проєктів, дотримуючись заходів безпеки. Зокрема провели літній дитячий табір, взяли участь у міжнародному молодіжному таборі в Сербії, запросили на один із тренінгів експертів з Австрії, здійснити робочу поїздку в Румунію.

Ми продовжили нашу діяльність у сферах підвищення енергоефективності, розвитку ВДЕ у громадах та запобігання змінам клімату, сталого управління відходами, екопросвітницької роботи у рамках програми «Зелена школа» для дітей шкільного віку, наукові дослідження біорізноманіття водних екосистем краю.

Цього року ми розпочали новий аналітичний проєкт спільно з ГО «Zero Waste Lviv» щодо аналізу впровадження національної політики та регіональних стратегій у поводженні з ТПВ у Львівській та Закарпатській областях Карпатського регіону.

Також ми вивчаємо роль мертвої деревини у природоохоронних та експлуатаційних лісах задля підвищення їхньої стійкості до хвороб, стихійних лих та змін клімату.

У 2021-му році ми продовжили роботу у напрямку організації системи компостування у навчальних закладах. Зокрема реалізували проєкт «Не пали! Компостуй» у смт Великий Бичків, де створили пілотний компостувальний майданчик на території Великобичківської ЗОШ I-III ступенів. Також експерти організації провели просвітницьку та освітню роботу у рамках дводенного семінару для школярів та вчителів.

Про кожен з цих проєктів читайте у нашому звіті.

З повагою,

команда ГО «Екосфера»

▶ **НАПРЯМОК РОБОТИ:** ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ

Програма: Зелена школа (2021)

Сучасна молодь потребує оволодіння новими компетенціями. Це можуть бути, технічні компетенції, мистецькі та світоглядні. Своїм завданням ГО «Екосфера» визначає виховування дітей та молоді відповідальне ставлення до природи, активну позицію щодо охорони довкілля. Ми залучаємо дітей до природоохоронної діяльності, пропонуємо їм оволодіння новими компетенціями, які потрібні кожній сучасній дитині.

Діти можуть долучитись до спостережень за птахами, самостійно працюючи з біноклями визначаючи види птахів. Вони вчать фотографувати і вести відеозйомку, правильно обирати тему фотографії та використовувати правила фотозйомки для того, щоб фотографія вийшла гарною. Також вони вчать створювати мультфільми, розробляти сайти, створювати повноцінні відеосюжети. Це Зелена Школа.

Територія діяльності: Закарпатська область.

Мета: формувати екологічну свідомість у школярів та залучати їх до природоохоронної діяльності.

Результат:

У лютому 2021 року [ми провели зимову ЕкоШколу](#) на тему «Піклуймося про нашу річку!». Школярі дізналися про основи композиції, мобільної відеозйомки, види ракурсів та прийоми у відеозйомці. Теоретичні знання діти застосували на практиці, знімаючи пейзажі на річці Уж. Дітей ознайомили із професійними програмами для відеомонтажу, а в останній день «Зеленої школи» для дітей провели тренінг щодо створення власних вебсайтів та ведення блогу на екологічну тематику. За два місяці ми провели онлайн-захід, на якому переглянули створені відео про річку, проаналізували концепцію та технічну складову кожного матеріалу.

У квітні ми [провели весняну ЕкоШколу «Поводження з твердими побутовими відходами»](#). На тренінгу у Виноградіві та Королеві експерти ГО «Екосфера» розповіли дітям, як важливо уникати зайвих покупок і продовжувати життя речам, які хотіли викинути на смітник. Діти працювали у групах та обговорювали різноманітні способи скорочення відходів.

Влітку нам вдалося організувати літній дитячий табір на Воловеччині. Впродовж п'яти днів діти грали у спортивні ігри, вивчали розмовну англійську, розмальовували екторбинки, брали участь у майстер-класах зі створення фотографій та відео, проводили командні ігри та отримували подарунки: футболки, блокноти та фірмові значки.

*Під час екскурсії до лісу екологиня ГО «Екосфера» **Оксана Станкевич-Волосянчук** розповіла дітям про цінність пралісів та мертвої деревини. Формування у дітей екологічної культури – одне з найголовніших завдань сьогодення!*

Більше про табір можна [дізнатися на нашому сайті](#), а також у відеороликах:

<https://www.facebook.com/watch/?v=790870411574427>
та [на нашому каналі у YouTube](#).

Дякуємо за підтримку Управлінню молоді та спорту Закарпатської ОДА, а також компанії PettersonApps, що займається Web and mobile розробкою.

У 2021 році наша організація долучилася до **Кліматичної мобілізації** – всеукраїнської акції, мета якої – привернути увагу влади до боротьби зі змінами клімату. З ужгородськими школярами провели урок на тему: «Зв'язок змін клімату з повенями та засухами у Карпатському регіоні України».

З учнями обговорили галузі економіки, які підсилюють негативний вплив на клімат. А саме: лісове, сільське та комунальне господарство. Розглянули шляхи покращення ситуації: компостування, сортування відходів, зберігання чистоти річок та берегів, припинення згубної практики добування піщано-гравійної суміші, зміну практики ведення лісового господарства.

У жовтні ГО «Екосфера» організувала тренінг із компостування за участі австрійських експертів, представників Verein Gartenpolylog **Кордули Фьотч** та **Давіда Штанцеля**. Захід організували за підтримки Kooperationsbüro Lemberg - Австрійського бюро кооперації у Львові та Stadt Wien.

Австрійські експерти розповіли дітям про види компостерів, методи компостування та особливості цього процесу. На практичній частині майстер-класу учасники працювали в кількох групах. Поки одні школярі розробляли інформаційні плакати, інші учні майстрували простий

компостер. Готову конструкцію встелили картоном та заповнили необхідною кількістю води, ґрунту, листя та органіки. Таким чином діти зрозуміли, що компостування – нескладний процес, проте несе чималий вклад у збереження нашої планети.

У жовтні [ми провели тренінг](#) «Осінь ЕкоШкола» на тему «Піклуймося про нашу річку!», на якій молодь вчилася запобігати утворенню відходів та аналізувати власний вплив на довкілля.

Представники ГО «Екосфера» відвідали школи у Виноградіві з метою поширення ідеї відмови від пластикових пакетів. Разом зі школярами виготовляли екторбинки для використання у повсякденному житті.

У грудні з учасниками тренінгу «Зимова ЕкоШкола» ми [виготовляли новорічні прикраси](#) з екологічних матеріалів у рамках тренінгу зі скорочення відходів. Перевага таких прикрас - їх можна оновлювати щороку, таким чином не тільки заощадити кошти на новорічний декор, але й отримати справжній заряд позитивних емоцій. Заняття провели зі школярами ужгородських шкіл №19 та №15.

У тренінгах «Зимової ЕкоШколи» також взяли участь діти з Виноградова. Сьогодні в тренді екторбинки ручної роботи. Саме такі виготовляли школярі, які обирали дизайн на власний смак та з допомогою представників громадської організації розмалювали власні екторбинки. Також учасники тренінгу отримали у подарунок футболки «Зеленої школи».

Діяльність у рамках програми «Зелена школа» продовжиться і у 2022 році.

Партнери: Управління молоді і спорту Закарпатської ОДА, клуб “Window on America”, компанія PettersonApps, Kooperationsbüro Lemberg - Австрійське бюро кооперації у Львові та Stadt Wien.

Міжнародний молодіжний табір у Сербії (2021)

У грудні 2021 року ГО «Екосфера» долучилась до проведення міжнародного молодіжного табору. Цьогоріч – у мальовничому сербському місті Крагуєвац. Впродовж 10-ти днів учасники з України, Північної Македонії, Албанії, Сербії та Німеччини пізнавали культурні особливості своїх країн та навчалися розробляти власні проекти обміну.

Щодня учасники табору обмінювалися думками щодо різних світоглядів через спілкування, рухливі ігри, розмови, активний відпочинок. У групових заняттях з'являється можливість зрозуміти різноманіття, яке приносить з собою кожен з учасників.

Про отримані знання та атмосферу табору [ми писали на нашому сайті](#).

Регіональні Дні енергії (2021)

У липні у рамках регіональних Днів енергії у парку Малий Галагов ГО «Екосфера» у партнерстві з Ужгородською міськрадою, ТОВ «AVE» та Міжнародною Асоціацією інституцій регіонального розвитку «МАІРР» розгорнули справжнє екологічне містечко: інсталяція «Місто майбутнього» із зеленими газонами та сонячними батареями на дахах будинків, електромобіль, сонячний колектор, іграшки на сонячних батареях, які демонстрували дітям енергію сонця, локація, яка стала прикладом правильного сортування сміття.

Особливо дітям сподобалися майстер-класи, на яких розмальовували екторбинки, створювали міні-сад у горщику та виготовляли підставки під канцелярію зі звичайних паперових стаканчиків! Таким чином, надаючи нове життя використаним речам.

Ми маємо на меті привернути увагу людей до очевидних проблем зміни клімату та необхідності змінювати власні побутові звички. Наприклад, одна з локацій демонструвала місто майбутнього: яким може бути місто, у якому напромаку рухатися, щоб заощаджувати енергію та використовувати якомога менше викопного палива.

Долучитися до цього екологічного руху можна різними

способами: зменшувати кількість відходів, потворно використовувати вживані речі, замінити освітлення на енергоефективне (світлодіодні (LED) лампочки), встановити лічильники тепла, води, газу та регулювати споживання цих ресурсів, вимикати світло та прилади, які не використовуються, компостувати органічні відходи, долучатися до акцій з висадки дерев, купувати товари та речі з низьким вуглецевим слідом, за можливості використовувати відновлювані джерела енергії.

ГО «Екосфера» бере участь в організації регіональних Днів енергії вже 4 рік поспіль. Представники «Екосфери» розповідають учасникам заходу про антропогенні причини змін клімату та наслідки цих змін, а також з'ясовують що таке вуглецевий слід. Розмірковують про те, як кожен може зменшити свій щоденний вуглецевий слід і цим допомогти своєму місту, країні, планеті в цілому.

З допомогою захопливих майстер-класів ми можемо показати дітям, що практично кожну річ можна використати з користю, замість того, щоб викидати її у смітник. Це розвиває креативність, творчі здібності у дітей, та найголовніше – прищеплює їм розуміння природних процесів та небезпеки руйнівного впливу людини на довкілля.

Більше про наш захід можна дізнатися у [матеріалі на нашому сайті](#), а також у відеосюжетах:

<https://www.youtube.com/watch?v=5T41o-w-noU>

<https://www.facebook.com/ekosphaera.ua/posts/2883577645290183>

https://www.youtube.com/watch?v=wFZ52L_LDRM&ab_channel=Tv21%D0%A3%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%B0%D1%80

та нашому каналі у YouTube:

https://www.youtube.com/watch?v=zWWqQpeVmII&ab_channel=EKOSPHERA

▶ **НАПРЯМОК РОБОТИ: ЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МОНІТОРИНГ**

- Лісові екосистеми, стале лісоуправління, лісова політика та лісова сертифікація FSC

Проект 2: Сприяння мертвій деревині для стійких лісів в румунсько-українському транскордонному регіоні! (RESFOR)

Мертва деревина (тобто напіввмираючі, стоячі мертві або вмираючі дерева, опалі колоди та гілки, впалі дерева, які вже розкладаються) – найважливіший компонент у структурі лісу та його функціонуванні. Вона відіграє ключову роль для підтримки продуктивності лісів, природного відновлення, збереження біорізноманіття, підвищення стійкості до наслідків змін клімату та надає низку екосистемних послуг місцевим громадам та громадськості загалом. Таким чином, адекватне управління мертвою деревиною вносить важливий внесок у стале управління лісами й, безумовно, сприяє пом'якшенню деяких наслідків зміни клімату.

Однак питання сталого поводження з мертвою деревиною є відносно новою концепцією в лісовому господарстві Румунії та України, яка потроху просувається з 2000 року і яка поки-що, як правило, не зрозуміла на практиці. Десятиліттями в лісовому господарстві Румунії та України вважалось, що мертва деревина – це «ворог лісу», й прикладалися зусилля для систематичного вивезення її з лісів, дотримуючись лісових норм та правил (наприклад, санітарними правилами в Україні у лісі дозволяється залишати не більше 5 куб.м мертвої

деревини на 1 га).

Така практика призвела до критичного падіння чисельності та, у деяких випадках, до зникнення багатьох лісових видів (наприклад, дятел білоспинний *Dendrocopos leucotus* чи жук-олень *Lucanus cervus*, які сьогодні внесені до Червоної книги України). Зникнення великої кількості видів дуже спрощує структуру біотичних угруповань лісової екосистеми, що робить її вразливою до зовнішніх факторів, не здатною до природного поновлення та самовідновлення. Ці вразливості в кінцевому результаті призвели до додаткових витрат в лісовому господарстві на штучне поновлення лісів та до серйозних економічних збитків від втрат великих площ лісу в результаті стихійних лих, поширення шкідників, наслідків кліматичних змін.

Територія діяльності: Закарпатська область та Івано-Франківська області України й Марамурешський та Сучавський повіти Румунії.

Мета: забезпечити умови для співпраці, інновацій та досліджень на тему гармонізованої практики відповідального лісового господарства по управлінню мертвими деревами. Домогтися визнання важливості поводження з мертвими деревами та продемонструвати інноваційний підхід до підвищення стійкості лісів шляхом впровадження кращих практик управління мертвими деревами у виробничих лісах на цільовій ділянці проєкту.

Забезпечити просування результатів наукових досліджень щодо довгострокової продуктивності та стійкості лісових екосистем до зміни клімату до нормативних документів, лобювати та створювати передумови для продовження конкретних досліджень.

Результат:

- Здійснено [GEP-аналіз](#) щодо стану мертвої деревини у країнах Європи та в Україні;
- Розроблено [настанови](#) щодо поводження з мертвою деревиною у господарських лісах;
- Розроблено освітню програму для школярів «Для чого лісу мертва деревина?» та видано [ілюстровані інформаційні посібники](#) в українсько-англійському та румунсько-англійському варіантах;

• У вересні 2021 року на базі Угольсько-Широколужанського заповідного масиву Карпатського біосферного заповідника, де розташовані найбільш відомі букові праліси ЮНЕСКО, [провели навчально-практичні заняття](#) для студентів біологічного факультету УжНУ. Лекторами стали експерти ГО «Екосфера» спільно з біологічним факультетом УжНУ, Карпатським біосферним заповідником та УкрНДІГірлісом. Участь у заході взяли студенти 1-го, 2-го, 4-го курсу та магістратури.

У рамках семінару студентам виклали фахову наукову інформацію щодо мертвої деревини у лісах, яка є окремим специфічним оселищем для тисячі лісових біологічних видів – слизовиків, грибів, мохів та лишайників, комах та хребетних тварин. Показали функціональну роль мертвої деревини, яка підсилює стійкість лісів до зовнішніх впливів, зокрема змін клімату.

- Видано навчально-методичний посібник для студентів «Мертва деревина як компонент лісової екосистеми»

- Протягом 4-8 жовтня в Румунії (повіт Сучава) відбувся тренінг для партнерів проекту у рамках проекту «Сприяння мертвій деревині для стійких лісів в румунсько-українському транскордонному регіоні!».

У рамках програми відвідали праліси Румунії: буково-ялицево-смерековий праліс Слатіоара, який входить до природної спадщини ЮНЕСКО та буковий праліс Гумосу, який має статус національного заказника. Українським партнерам проекту також продемонстрували можливості дендроанатомічної лабораторії факультету лісового господарства Сучавського університету.

- 23-24 листопада на території НПП «Ужанський» у с. Сіль відбувся науково-практичний семінар «Вдосконалення управління мертвою деревиною». Організатором заходу виступила ГО «Екосфера» у партнерстві з НПП «Ужанський».

- У грудні в Ужгороді провели інформаційний семінар «Мертва деревина – живі ліси» для усіх зацікавлених сторін та журналістів про результати проекту.

Партнери: ENI програма транскордонного співробітництва Romania – Ukraine, Дунайсько-Карпатська програма Всесвітнього фонду природи (WWF-Romania), філія Марамуреш (Бая-Маре) і Сучавський університет Штефана чел Маре (Сучава) й НДІ «Укргірліс» (Івано-Франківськ).

Детальніше про семінар можна дізнатися [на нашому сайті](#), а також [у сюжеті телеканалу Tv21 Унгвар](#).

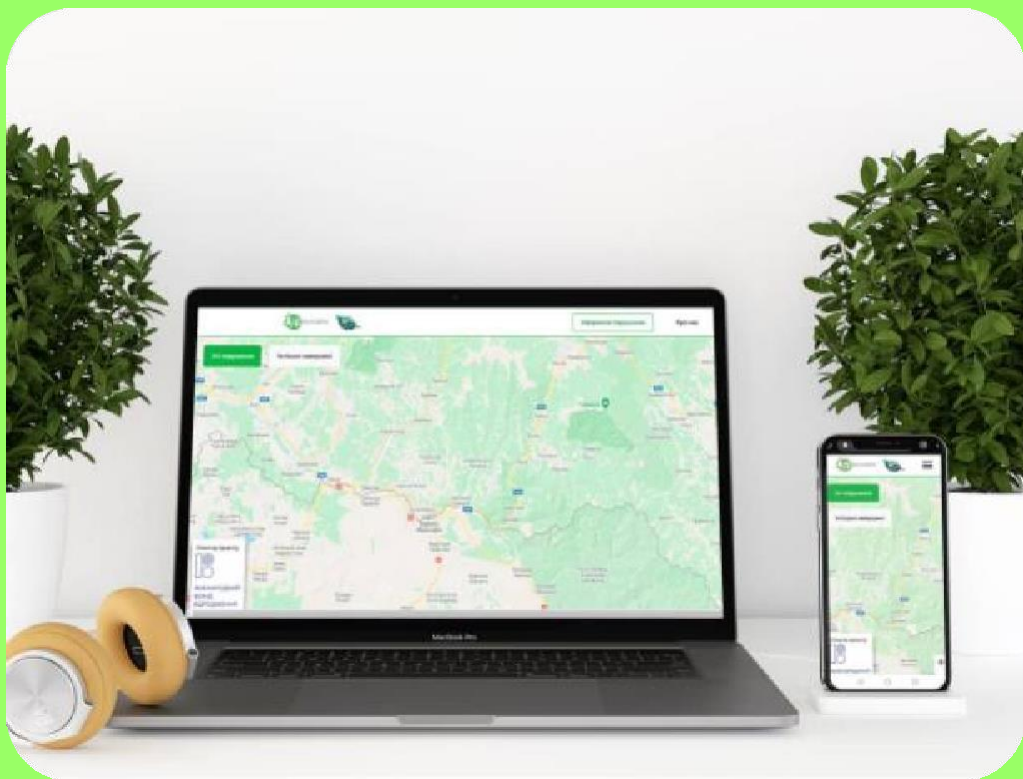
Фрагмент ілюстрації інформаційного посібника для школярів «Для чого лісу мертва деревина?»

Проект 3: Створення онлайн інструменту фіксації та візуалізації на мапі правопорушень у лісовій сфері

Протягом 2021 року ГО «Екосфера» працювала у сфері залучення активних громадян Закарпаття до громадського контролю за використанням лісових ресурсів краю. В результаті експертної роботи фахівців організації, а також польової інформації, зібраної в рамках діяльності створеної громадської інформаційної мережі, було виявлено основні проблеми в лісовому господарстві області (і країни), зокрема й причини цих проблем. Серед причин виявились: 1) слабка ефективність державного органу екологічного контролю – Державної екологічної інспекції; та 2) недовіра правоохоронних органів, зокрема Національної поліції (<http://ekospha.org/category/publications/documents/>).

Як показав досвід нашої роботи, впливати на ситуацію можливо через 1) максимальну публічність та якісне висвітлення випадків у ЗМІ; 2) фахову та кваліфіковану роботу із задіянням різних методів, як використання дистанційного зондування землі, геолокації при фотодокументуванні, аналіз карт технологічного процесу лісозаготівлі, відеозйомка квадрокоптером. Ці методи дозволяють зібрати неспростовні докази для державних контролюючих та правоохоронних органів.

У рамках проекту ми створили веб-сайт та мобільний додаток, через який кожен, хто побачить правопорушення в лісі, зможе опублікувати його. Після двох рівнів перевірки цієї інформації вона стане публічною та сайті. Мобільний додаток та сайт – це якісний інформаційний ресурс для ЗМІ, правоохоронних органів, ДЕІ та інших державних органів влади. За фактами правопорушень нашими експертами формуються офіційні звернення до ДЕІ у Закарпатській області та Національної поліції. Результати цих звернень відображаються на сайті. Так ми ведемо онлайн-статистику здійснення/нездійснення контролюючих дій, передбачених законодавством.

Детальніше про роботу мобільного додатку дивіться [на нашому каналі на YouTube](#). Такий підхід знижує можливості ДЕІ та правоохоронних органів не реагувати на наші звернення, а отже, знижує можливість до корупційних діянь цих державних контролюючих структур.

Територія діяльності: Закарпатська область України

Мета: сприяти зниженню можливості правоохоронних органів та державної екологічної інспекції до імовірних корупційних діянь, які виражаються у невиконанні своїх службових обов'язків через створення онлайн-інструменту фіксування та картографічної візуалізації правопорушень у сфері лісового господарства та забезпечити широке висвітлення проблем нелегальних рубок і нераціонального використання лісових ресурсів у Закарпатській області.

Результати:

Ми створили ефективний та оперативно [діючий мобільний додаток Legal Forest](#), як основний інструмент публічності та зниження можливостей державних контролюючих органів до корупційних діянь. Також діє сайт www.savecarpathianforest.org, гармонізований з мобільним додатком, де відображена повна інформація по усіх зафіксованих інцидентах.

Ми створили [відео-інструкцію](#) користування мобільним додатком, а також повідомляли про перші успіхи функціонування сайту [на телеканалі Суспільне | Закарпаття](#), а також [на телеканалі Tv21 Унгвар](#).

Детальніше про ресурс можна прочитати тут:

<https://ekosphaera.org/stop-lisoporushennya-yak-gromadskist-mozhe-zapobigaty-nezakonnym-rubkam-u-lisi/>

https://goloskarpat.info/society/5fd9bc2387caf/?fbclid=IwAR34Ozck6oFTm-A6fJu1iBUtOlbFy_mHfnHtkwWsxVBIPw07zx-T1QshhY

https://zakarpattya.net.ua/News/204958-U-lishospi-na-Tiachivshchyni-zavdiaky-hromadskosti-ekoinspektsiia-zafiksuvala-nezakonnu-rubku-derev-DOKUMENT-VIDEO?fbclid=IwAR3ssCI7gK4dtpkDQ9tx8iC22VlxEdJ8Mgr_TSBgM3iQ31Z8r0o32wD3wqk

Партнери: Міжнародний фонд Відродження

- **Водні екосистеми**

Проект 4: Спільні заходи з попередження природних катастроф у транскордонному басейні р. Уж (2019-2022)

Основні проблеми території басейну Ужа, а це – 2750 квадратних кілометрів в Україні та Словаччині: паводки, які бувають у будь-яку пору року, завдають значних екологічних та господарських збитків, водночас виникає аномальна нестача протягом тривалого періоду води під час посух, що призводить до багатьох проблем, зокрема і погіршення якості води.

Заходи проекту відповідають вимогам сучасної європейської водної політики, зокрема, Водної і Паводкової Рамкових директив ЄС, певні положення яких Україна зобов'язалася виконати після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у листопаді 2014 року. Так, картування ризиків затоплення в рамках проекту буде виконуватися за новою національною методикою, яка враховує вимоги Паводкової Директиви ЄС. Це означає, що в проекті будуть розроблені карти і документи для безпеки жителів м. Ужгород на основі тих самих стандартів, які виконуються наразі в країнах Європейського Союзу.

Територія діяльності: понад 2000 кв.км на території України та 740 кв.км – у Словаччині. Загальна довжина річки Уж у рамках дії проекту – 133 км.

Мета: забезпечити ефективний протипаводковий захист мешканців долини річки Уж на її українській частині, а також розробити заходи з обводнення Ужа у маловодний період та період засухи, беручи до уваги результати досліджень власне річкової екосистеми.

Результати ГО «Екосфери» у рамках проєкту, виконаного у 2021 році:

1. Ми провели 15 тренінгів для дітей щодо свідомого поводження зі сміттям, шляхів скорочення відходів, небезпеку втручання людини в природні процеси в біосфері, культуру споживацтва, коли люди купують більше товарів, ніж їм необхідно для життєвих потреб. Все це призводить до утворення мільйонів тон пластикових відходів, які щороку потрапляють у море. У воді пластик не зникає, а просто стає дрібнишим – мікропластиком, який птахи, морські ссавці сприймають за їжу. На наших майстер-класах «Забруднення водою пластиком» та «Забруднення ґрунтових вод» ми допомагаємо дітям зрозуміти, що річка – це ціла екосистема, а не ресурс, або ж сміттєпровід, куди люди скидають власний непотріб. Дії людей можуть стати причинами паводків, адже на Закарпатті вже утворюються цілі затори зі сміття.

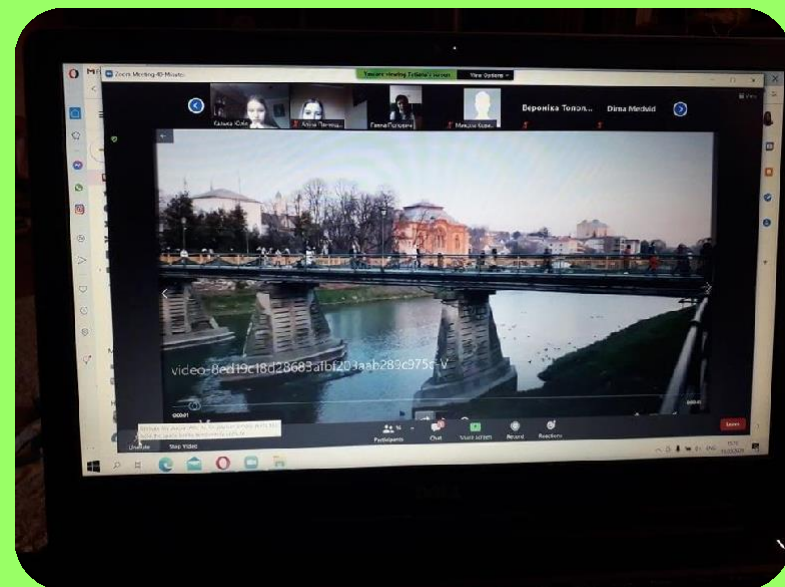

Зрозуміти всі ці процеси дітям краще через інтерактивні методи: створення фото- та відеоматеріалів на тему забруднення річок, берегів. Школярі отримують не тільки цінні знання, професійні навички, але й на власному досвіді переконуються у наслідках людської діяльності та знецінення природних багатств.

У рамках навчальної програми учнів ужгородських шкіл навчали основам композиції, мобільної відеозйомки, навичкам мобільного відеомонтажу. Теоретичні знання діти застосували на практиці, знімаючи пейзажі на річці Уж. Серед обраних тем: «Річка Уж – окраса обласного центру», «Сміття – ворог для природи», «Життя річки у зимову пору».

Також ми навчили дітей створювати сайти-конструктори, які вони можуть наповнювати власними фотографіями, відеоматеріалом та іншим контентом на екологічну тематику. Ми проводимо конкурси на кращу фотографію річки та її жителів, таким чином підвищуючи зацікавленість дітей у пізнанні річкової екосистеми, розумінні, що з нею потрібно співіснувати в гармонії.

Разом з дітьми ми переглянули відео про річку, проаналізували концепцію та технічну складову кожного матеріалу. Експерти надали свої рекомендації щодо подальшого розвитку та реалізації нових творчих проєктів. Наша навчальна програма допомагає формувати у підлітків європейське бачення на повсякденний спосіб життя.

2. Проведена інформаційна робота у ЗМІ про дослідження річки та заходи зі школярами.

Більше про воркшопи [можна дізнатися у матеріалі телеканалу «21 Ужгород» \(10 хв.\)](#) А також на [нашому каналі у YouTube](#).

У березні фахівці ГО «Екосфера» [провели серію онлайн-воркшопів](#) з учасниками тренінгів.

Також ми [обговорюємо з дітьми](#) методи боротьби із засміченням у різних країнах Європи. А також, як на ситуацію може вплинути кожен із нас. Зокрема, обирати речі, придатні для повторного використання: екоторбинки, напої у скляних пляшках.

Відмовитися від одноразової упаковки, соломинок та інших «одноразових» пластмас. Використовувати багаторазовий посуд на роботі, відпочинку, прогулянках. Наприкінці тренінгів ми проводили вікторину, щоб перевірити набуті екологічні знання. Найбільш старанні учні отримали фірмові магніти «Я бережу природу».

3. На 90% здійснено дослідження біорізноманіття в басейні р.Уж, з фокусом на Ужгородську ділянку, маловоддя, яке спостерігається останніми роками має негативний вплив, зокрема появу нетипових інвазійних видів. Досліджується вплив регулюючої споруди на довкілля.

Донори та партнери: Програма транскордонного співробітництва Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine ENPI 2014-2020, Басейнове управління водними ресурсами річки Тиса, Австрійське Бюро Кооперації у Львові та м. Відень. Window on America Uzhhorod, компанія PettersonApps, що займається Web and mobile розробкою, Управління молоді та спорту Закарпатської ОДА.

Проект 5: Зміцнення транскордонної безпеки спільними заходами, спрямованими на запобігання паводків та затоплення внутрішніми водами у межах річки Тиса і Тур! (2019-2022)

Повінь на Закарпатті 1998 року – стихійне лихо, що сталося внаслідок інтенсивних дощів 3-5 листопада. Тоді вийшли з берегів річки Тиса, Тересва, Боржава, Латориця та інші, які підтопили майже 120 населених пунктів. У зоні стихійного лиха опинилося близько 350 тисяч людей. Найбільш постраждали тоді села Виноградівщини.

Не менш катастрофічним для краю був і паводок 2001 року. Щоб в подальшому запобігти природним негодам, між Україною і Угорщиною було створено проект транскордонного співробітництва «SAFETISZA» – «Безпечна Тиса», який спрямований на захист територій і населення Виноградівського району Закарпатської області та регіону Саболч-Сотмар-Берег від паводків і стічних вод.

Основним інфраструктурним елементом проекту на українській території є реконструкція 9,5 км лівобережної дамби річки Тиса на ділянці між селами Теково та Гетеня, а також будівництво протипаводкового центру в селі Тисобикень Виноградівського району.

Територія діяльності: спільна українсько-угорська Батарська меліоративна система (Виноградівський район Закарпатської області та в регіоні Саболч-Сотмар-Берег в Угорщині).

Мета: посилення транскордонного управління водними ресурсами та зменшення ризиків збитків від паводків у межах Батарської меліоративної системи. Проект спрямований на зміцнення стабільності регіонів на прикордонній території України та Угорщини шляхом впровадження комплексної протипаводкової діяльності, що призведе до посилення адаптації до кліматичних змін та покращення спільного управління стихійними лихами в басейні р. Тиса.

Результат досягнутий ГО «Екосфера» у 2021 році:

1. Ми провели 16 тренінгів для школярів сільських шкіл Затисянщини та шкіл у м. Виноградів з питань сортування ТПВ, досліджень річкових екосистем, забруднення пластиком водоєм, забруднення ґрунтових вод, шляхів скорочення відходів. З допомогою вивчення технік фото- та відеозйомки діти отримують цінні теоретичні знання. А щоб їх добре засвоїти, [ми разом провели тренінг](#) на березі річки Тиси, де діти створювали відеоконтент із врахуванням набутих знань. За деяких час за ініціативи учнів, у Королеві провели толоку на річці зі зверненням до тамтешніх мешканців щодо правильного поводження з відходами.

Представники ГО «Екосфера» [обговорювали з дітьми](#) галузі економіки, які підсилюють негативний вплив на клімат: лісове, сільськогосподарське та комунальне господарство. Визначали альтернативні методи утилізації листя та сухої трави – компостування, а також сортування відходів, розвиток відновлюваних джерел енергії, підтримку всеукраїнських екоініціатив.

Завдяки навчальній програмі діти розуміють що екосистема – це цілісний природний комплекс, утворений живими організмами і природним середовищем. Вони наділені енергією, які часто людина прагне використати у корисних цілях. Однак природні екосистеми надають екосистемні послуги, які гарантують збереження біорізноманіття.

У реаліях сьогодення нам вже не достатньо просто зменшувати негативний вплив на довкілля, але й допомагати природі відновлюватися. За інших обставин наступні покоління можуть залишитися без річок, лісів та степів.

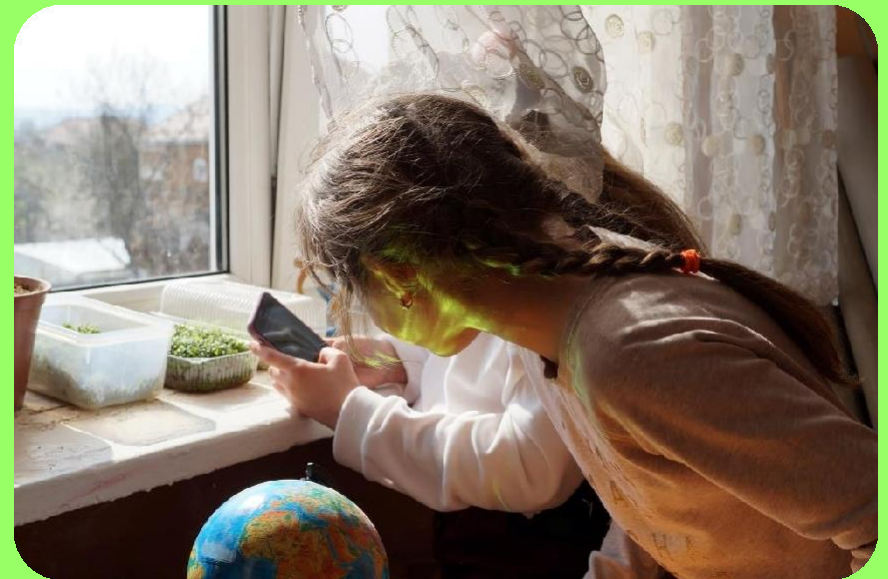
- 2. Проведена інформаційна кампанія про проєкт на Тисі у ЗМІ та соціальних мережах.*
- 3. Видано 1000 магнітів 4 видів із фотографіями флори та фауни річки Тиса. Наступний етап: виготовлення календаря і закладок, використовуючи фотографії, зроблені дітьми, які стали учасниками наших тренінгів.*

Детальніше про заходи можна переглянути [у нашому відео](#).

Партнери: Басейнове управління водних ресурсів річки Тиса, Департамент освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської ОДА.

Чому трапляються паводки, як вони пов'язані із забудовою заплави та з безгосподарним ставленням до місцевої системи меліоративних каналів, а також яка основна причина паводків у горах? Про все це розповіла екологиня ГО «Екосфера» **Оксана Станкевич-Волосянчук** онлайн-виданню «УкрІнформ»:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3280587-voda-z-gir-akoi-ne-pamataut-90ricni.html>

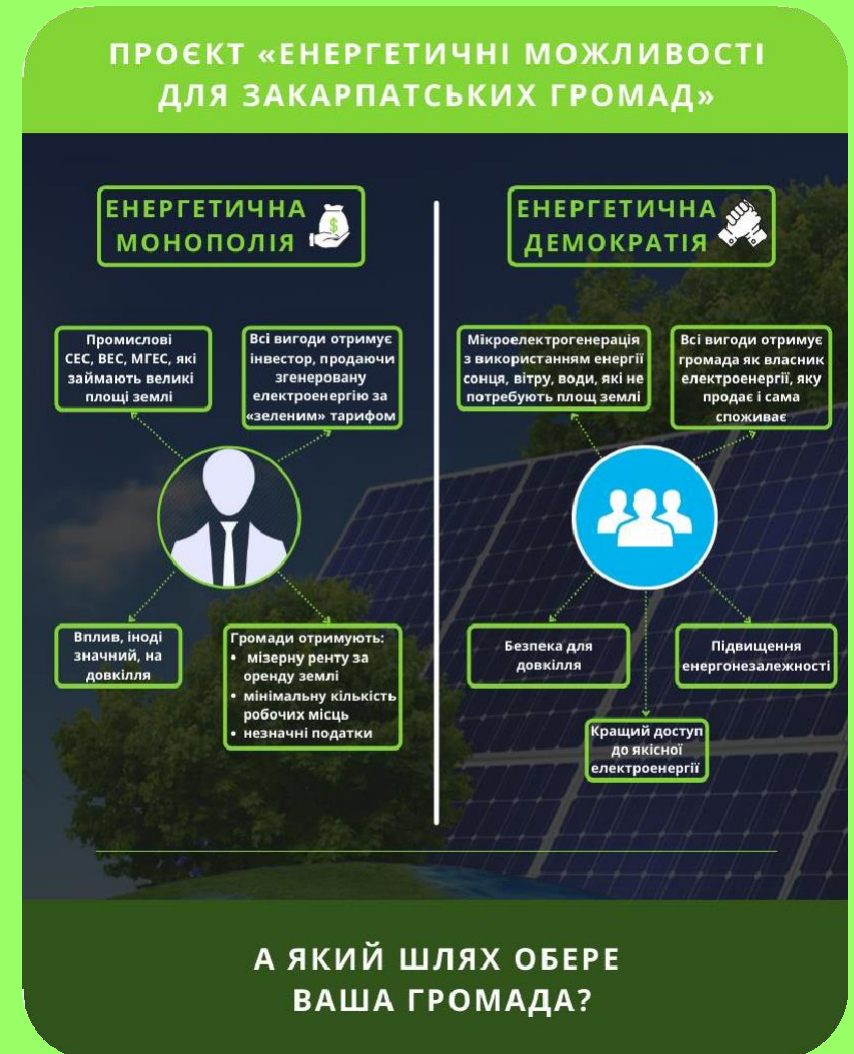
НАПРЯМОК РОБОТИ: СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД

○ Енергоефективність та розвиток ВДЕ

Проект 6: Енергетичні можливості для закарпатських громад (2020-2022)

В Україні у сфері енергетики на сьогодні діє монополія на електромережі. Це не лише не сприяє стрімкому розвитку економіки країни, але й часто створює серйозні проблеми саме для віддалених громад у Карпатах, де електромережі знаходяться у зношеному стані.

Завдяки новим технологічним можливостям, політичній волі й активності громадян в багатьох країнах розвивається енергетична демократія – система, в якій місцеві громади беруть активну участь у виборі і створенні власних локальних мікро-мереж електрогенерації за участі приватного капіталу, зокрема, через створення енергетичних кооперативів. Основою енергетичної демократії є технологічні можливості виробництва електроенергії з розрізнених, загальнодоступних відновлювальних джерел, наприклад, сонця, вітру, води чи тепла землі. Таким чином все більше спільнот прямують до того, щоб ставати енергонезалежними. Створені моделі локальних мікро-мереж можуть бути, як абсолютно автономними, так і підключеними до загальних електромереж. Такі приклади є найбільш привабливими для громад, які живуть у гірських районах Карпатського регіону України,

зокрема, віддалених від обласних та районних доріг, у далеких селах та хуторах.

Сьогодні в Україні існують законодавчі передумови для розробки та розвитку моделей генерації енергії з найменшими витратами для безпеки енергопостачання з місцевих природних ресурсів, в основі яких є ідеї енергетичної демократії. Поширення цієї ідеї для покращення доступу мешканців найбільш ізольованих поселень у Карпатах до якісних послуг енергопостачання з відновлювальних джерел енергії є метою цього проєкту.

Територія діяльності: Закарпатська область

Мета: продемонструвати та поширити ідеї енергетичної демократії для забезпечення мешканців віддалених громад гірських районів Карпат доступною, надійною, сталою та безпечною енергією за рахунок збільшення виробництва відновлюваної енергії.

Результат:

1. Ми провели серію семінарів та консультацій у 10 гірських громадах щодо можливостей створення розвитку власних мікро-мереж ВДЕ на основі існуючих природних ресурсів (сонця, вітру та води) за участі приватного капіталу на основі кооперації. Заходи відбулися у Довжанській, Вільховецькій, Нересницькій, Великобичківській, Тячівській, Солотвинській, Нижньоворітській, Керецьківській, Дубівській та Холмківській територіальних громадах. Також ми провели медійну кампанію серед мешканців Закарпаття щодо енергетичної демократії та способів її реалізації: писали про

[американську модель діяльності енергетичних кооперативів, децентралізацію послуг енергетичного ринку в Німеччині та про шлях до підвищення енергонезалежності громад на Закарпатті.](#)

У результаті ми обрали 4 пілотні громади – Довжанську, Нересницьку, Вільховецьку та Нижньоворітську, – з якими ми продовжимо працювати. Разом із тамтешніми жителями експерти обговорюють стратегічні напрямки розвитку розподіленої ВДЕ-генерації в громадах та підвищення енергоефективності громад. Для реалізації амбітних проєктів необхідна Стратегія розвитку громад та відповідні Програми.

Таким чином ГО «Екосфера» просуває ідеї енергетичної демократії у місцеві енергетичні політики ТГ.

Партнери: USAID Проект енергетичної безпеки (ESP)

Грантова ініціатива «Енергетичні можливості для закарпатських громад», що впроваджується ГО «Екосфера», стала можливою завдяки підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Проєкту енергетичної безпеки (ПЕБ).

2. У липні 2021 року ГО «Екосфера» взяла участь у підписанні меморандуму про співпрацю щодо створення та функціонування Регіонального хабу «Дунайська енергія». В офіційній частині, окрім експертів організації, взяли участь управління єврорегіональної співпраці Закарпатської ОДА, управління економічного розвитку міста Ужгородської міськради, Закарпатського регіонального відділення Асоціації міст України, Ужгородського національного університету, ГО «Центр європейських ініціатив», Міжнародної Асоціації інституцій регіонального розвитку «МАІРР», Агентства регіонального розвитку та

транскордонного співробітництва «Закарпаття».

*Експертка-екологиня ГО «Екосфера» **Оксана Станкевич-Волосянчук** презентувала учасникам заходу досвід роботи у сфері сталої енергетики. Зокрема, перспективи розвитку ВДЕ та енергетичної демократії у рамках проєкту «Енергетичні можливості для закарпатських громад».*

Одне із завдань функціонування Регіонального хабу «Дунайська енергія»: лобіювання інтересів громад з метою залучення інвестицій та фінансування проєктів у сфері енергоефективності та енергозбереження. Під час просування наших ідей ми отримали багато партнерів, які також працюють у сфері енергоефективності.

Детальніше про захід можна прочитати на нашому сайті: <https://ekosfera.org/go-ekosfera-provela-majster-klassy-dlya-ditej-ta-molodi-u-ramkah-regionalnyh-dniv-energii%cc%88/>

- Стале управління відходами

Проект 7: Не пали – Компостуй! (2021)

Проводячи опитування серед школярів сільських населених пунктів щодо поводження з відходами у господарстві, ми зауважили, що у більшості сіл поширена практика спалювання сміття. У тому числі і «зелених» відходів, тобто опалого листя, зрізаних гілок, бадилля та ін. у себе на городі. Восени і навесні купи зелених відходів тижнями спалюються по селу, а отруйний дим розноситься на околиці і за межі села. Це явище настільки поширене і звичне, що ніхто не звертає у вагу на те, що тонна тліючого листя виділяє 30 кілограмів чадного газу (він зв'язується із гемоглобіном крові, блокує постачання кисню до тканин організму) та 9 кг мікрочастинок диму. До їх складу входять пил, окиси азоту, чадний газ, важкі метали і низка канцерогенних сполук. В тліючому без доступу кисню листі виділяється бензопірен, що здатен викликати у людини ракові захворювання. Окрім того, з димом у повітря вивільняються діоксини – одні з найотруйніших для людини речовин. Також при спалюванні виділяється вуглекислий газ, який є одним із парникових газів, що спричиняють зміну клімату на Землі.

Проблеми спалювання зелених відходів та забруднення повітря отруйними речовинами можна позбутися, поступово змінивши практику спалювання на практику компостування у населених пунктах. Замість отруйного диму мешканці можуть отримувати викосоякісне добриво для зелених насаджень, садів і городів.

Територія діяльності: смт Великий Бичків, Рахівський р-н, Закарпатська обл.

Мета: сприяти сталому поводженню із «зеленими» відходами та запобіганню спалюванню органіки у смт Великий Бичків шляхом ознайомлення мешканців з можливостями та способами організації системи компостування в домогосподарствах та створення на базі Великобичківської ЗОШ №1 показового майданчика для утилізації органічних відходів.

Результати:

У травні 2021 року експерти громадської організації [провели просвітницьку та освітню роботу](#) з учнями Великобичківської школи. На тренінгах дітей навчали, як правильно поводитися з твердими побутовими відходами та компостувати органічне сміття. Ми видали та розповсюдили інформаційний буклет «Компостуй – Землю рятуй!».

Переглянути матеріал про цей захід можна на [нашому каналі у YouTube](#).

У цьому навчальному закладі вже започатковано компостування зелених відходів. На території школи розміщені 2 компостери: один виграний 2 роки тому у рамках всеукраїнського проекту «Компола», та ще один дерев'яний компостер, змайстрований власноруч за ініціативи працівників навчального закладу в рамках проекту «**Не пали! Компостуй!**» для компостування опалого листя. Також ГО «Екосфера» передала школі подрібнювач гілок.

Це компостний майданчик став прикладом сталого поводження з відходами біологічного походження у сільській місцевості, який спонукає до компостування та отримання добрива, а не спалювання і забруднення повітря.

Відео про історію успіху Великобичківської ЗОШ можна переглянути [на нашому каналі у YouTube](#).

Проект «**Не пали! Компостуй!**» реалізується за фінансової підтримки ГО «Товариство Лева» (м. Львів, Україна) за кошти Національного фонду підтримки демократії / National Endowment for Democracy (м. Вашингтон, США)

Партнери: National Endowment for Democracy (NED), ГО «Товариство Лева»

Проект 8: Аналіз і моніторинг впровадження національної політики та регіональних стратегій щодо поводження з ТПВ в областях Карпатського регіону України! (2021-2022)

Щороку у весняно-осінній паводковий період по транскордонній річці Тиса в Угорщину пливуть тонни пластикового сміття, що [викликає міжнародні скандали](#), накладання штрафів на державу Україна, дипломатичні ноти з боку угорського МЗС.

Все це погіршує не лише міжнародний імідж України, але й стан довкілля у Закарпатській області та її туристичну привабливість. Адже для 20% гірського населення області відсутні послуги централізованого збору і вивозу сміття. Там, де ці послуги існують, часто виникають проблеми з його захороненням, бо місцеві звалища вже закриті, а офіційні сміттєзвалища, які діють в області, відмовляються приймати попередньо не відсортоване сміття.

На сьогодні в області склалася дуже напружена ситуація з твердими побутовими відходами, лівова частка яких утворюється саме у домогосподарствах. Ця ситуація триває вже 10 років.

На Закарпатті ще з 2013-го року існує відповідна Стратегія поводження з відходами на 15-річний період, розв'язанню цього питання відведена окрема операційна ціль Стратегії розвитку Закарпатської області на період 2015-2020 років, однак регіональна влада за ці роки [так і не](#)

просунулась у розв'язанні питання налагодження системи селективного збору сміття у всіх населених пунктах області та будівництва інфраструктури поводження з відходами, зокрема сміттєпереробних заводів, навіть, за наявності інвесторів.

За допомоги організації «Екосфера» з 2013 року було налагоджено систему селективного збору сміття у гірських селах Воловецького та Міжгірського районів, де до того, через відсутність власних сільських сміттєзвалищ, все сміття опинялося у довкіллі. На сьогодні проблема ТПВ у цих селах, що знаходяться у верхів'ї р. Латориця та у долині р. Теремля, практично розв'язана.

Однак, силами неурядових організацій та сільських територіальних громад проблему переробки сміття в області вирішити

неможливо. Окрема операційна ціль присутня й у чинній Регіональній стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років. Аналіз і моніторинг реалізації Національної стратегії управління відходами до 2030 року та наявних стратегічних документів в області, які стосуються ТПВ, дозволить нам виявити причини системного «пробуксовування» цього питання на рівні Закарпатської облдержадміністрації та напрацювати й обговорити з владою наші пропозиції щодо поступу у цьому напрямку. Результати аналізу і моніторингу будуть публічними через проведену інформаційну кампанію.

Територія діяльності: Закарпатська та Львівська області Карпатського регіону України

Мета: з'ясувати причини «смітцевої кризи» у Закарпатській області, оприлюднити їх та обговорити з регіональною владою чіткі кроки для її розв'язання через проведення аналізу і моніторингу впровадження національної політики та регіональних стратегій щодо ТПВ, проведення інформаційної кампанії у ЗМІ та проведення «круглого столу» із залученням усіх зацікавлених сторін.

Результати:

Ціль 1: провести дослідницьку аналітичну роботу: зібрати та проаналізувати всі документи, які стосуються національної політики щодо ТПВ, регіональні стратегії щодо ТПВ та їхню реалізацію.

Ціль 2: дати оцінку та напрацювати рекомендації для влади.

Ціль 3: обговорити положення аналітичного документа на публічному «круглому столі» за участі всіх зацікавлених сторін — представників регіональної влади, територіальних громад, депутатів облради, журналістів, бізнесменів, природоохоронців. Публічність «круглого столу» буде забезпечено через відеотрансляцію події онлайн по FB та запис виступів на каналі ГО «Екосфера» в YouTube.

Ціль 4: широко поінформувати суспільство Закарпатської області про проблему ТПВ, спроби регіональної влади її розв'язати та пропоновані шляхи для ефективності цього процесу, про хід проєкту та основні положення аналітичного документа, розробленого за результатами аналітичної роботи. Інформаційна кампанія складатиметься з роботи зі ЗМІ, з публікацій на власних інформаційних ресурсах (вебсайті, сторінках соціальних мереж, каналі YouTube), а також з престуру до Львова на підприємства та організації у сфері поводження з відходами.

Цільова аудиторія проєкту: працівники департаменту екології та природних ресурсів та працівники управління інвестицій та інфраструктури Закарпатської ОДА, територіальні громади, депутати Закарпатської облради, жителі області.

Короткострокові результати:

1. Підготовлено й видано аналітичний документ (policy paper) за результатами проведеного аналітичного дослідження
2. Проведено престоур до Львова на підприємства та організації у сфері поводження з відходами
3. Проведено інформаційну кампанію у регіональних ЗМІ: 10 статей та пресрелізів, 4 відеорепортажі на каналі ГО «Екосфера» у Youtube, 30 постів на сторінці організації у соціальній мережі Facebook та Instagram, інформація на вебсайті організації
4. Проведено «круглий стіл» із залученням усіх зацікавлених сторін через Zoom із забезпеченням відеотрансляції на сторінці ГО «Екосфера» у мережі FB та на каналі

Довгострокові результати:

1. Сформована думка громадськості Закарпаття щодо державної політики у сфері поводження з відходами й пріоритетності моделі «zero waste» та сортування ТПВ
2. Активізована робота територіальних громад щодо організації централізованого збору, вивозу та сортування сміття на території громад
3. Активізована робота територіальних громад та їх асоціацій щодо будівництва інфраструктури поводження з відходами, зокрема будівництва сортувальних ліній та сміттепереробних заводів на території громад.

Результати:

1. У листопаді 2021 року у рамках проекту ми відвідали найбільшу в області станцію заготівлі вторсировини . Завдяки діяльності підприємства тонни побутових відходів йдуть на переробку, а не опиняються на сміттєзвалищі. Як це працює та чому вкрай важливо змінювати свідомість людей ми [розповіли на нашому сайті](#).

2. У грудні 2021 року у рамках проекту ми відвідали мінісортувальний цех при ОСББ в Ужгороді, який створила мешканка будинку Ксенія Шокіна ще у липні 2020-го. За весь час на здачі вторсировини заробили майже 3 тис. грн, які витратили на облагородження території біля під'їзду. Таким чином не тільки заощаджуючи кошти, необхідні на вивезення загального сміття, але й зменшуючи кількість відходів у довкіллі. Детальніше про таку екологічну ініціативу [читайте на нашому сайті](#).

3. 17 грудня 2021 року ГО «Екосфера» [організувала престур](#) для представників закарпатських ЗМІ до міста Лева, щоб ознайомитися із практикою свідомого поводження з відходами. Як вдається впроваджувати принципи zero waste у місті та які ідеї можливо реалізувати на Закарпатті.

Детальніше про поїздку можна дізнатися у цих матеріалах:

<https://www.facebook.com/ekosphaera.ua/posts/2982441922070421>

<https://www.facebook.com/zerowastelviv/posts/4891051217625181>

<http://sevlush.info/topnews/pryklad-dlia-zakarpattia-iak-bezvidkhodni-tekhnohii-vtiliuiutsia-u-lvovi.html?fbclid=IwAR28dRMu-O8EODifyinTvHicFvPbg0nhwaQMAMyBXtGyj4IkPgYJCI85VQ0>

<https://prozahid.com/hroshi-pid-nohamy-abo-iak-sortuvannia-smittia-prynosyt-ekonomichni-vyhody-dosvid-lvova/?fbclid=IwAR1NZaxHwnwRintFhNuh0fDRJFeyVXmfpgJplweEv6HyJzHHApb5hJGXhos>

4. Наразі готується до видання аналітичний документ (policy paper) за результатами проведеного аналітичного дослідження. Також ми опублікували перший відеорепортаж щодо ситуації зі стихійними сміттєзвалищами на Закарпатті та аналізу Стратегії поводження з відходами на 15-річний період (яка існує ще з 2013 року). ГО «Екосфера» постійно інформує громадськість про цю проблему та результати нашого проєкту.

Переглянути відеоматеріал можна [на нашому каналі у YouTube](#)

Ми вдячні усім, хто підтримує нашу діяльність та звітуємо про отримані та витрачені протягом 2021 року кошти.

